IMAGINEA LUI DUMNEZEU ÎN IMNUL *TE DEUM*, ATRIBUIT SFÂNTULUI NICETA DE REMESIANA

Premisă

Tematica paternităţii lui Dumnezeu în imnul *Te Deum* şi în imnologia patristică în general, reprezintă un obiectiv de actualitate în cadrul ţesutului eclezial contemporan, fie datorită scopului ales pentru acest an 1999, al treilea şi ultimul de pregătire pentru marele jubileu, a-l descoperi şi cunoaşte mai profund pe Dumnezeu Tatăl, fie datorită faptului că între teologie şi celebrare există o legătură indisolubilă în jurul căreia se modulează viaţa oricărei comunităţi creştine din toate timpurile şi locurile.

Tema aleasă poate fi studiată sub diferite aspecte; actualitatea dezbaterii teologice atrage cu sine şi o reflecţie de teologie biblico-liturgică, pornind de la momentele de experienţă maturizată în cadrul Tradiţiei, în mod deosebit în acel amplu şi decisiv arc de timp care este momentul genetic al reflexiei teologice a patristicii. Cum se ştie, această perioadă de timp, extrem de fecundă în experienţe ecleziale, este caracterizată şi de naşterea diferitelor forme celebrative ale conţinutului de credinţă. Cele mai vechi imnuri creştine reprezintă doar o mărturie elocventă, întrucât expresiile pe care le întâlnim aici oferă numeroase domenii de cercetare teologică, la nivel biblic, doctrinal, exegetic, catehetic, liturgic, spiritual, etc... Parte integrantă a celebrării liturgice este proclamarea Cuvântului care tocmai în cadrul celebrării şi prin intermediul ei îşi găseşte o actualizare chiar în modul în care comunitatea celebrantă recepţionează Cuvântul lui Dumnezeu cu ajutorul rugăciunii liturgice. Cuvântul este proclamat şi evenimentul salvific este celebrat în faţa comunităţii, iar răspunsul acesteia ia contur în diferite forme comunitare, unele dintre ele fiind de o rară preţiozitate teologică.

În acest sens, examinarea formulelor care alcătuiesc imnologia creştină a primelor veacuri, dincolo de interesul pur arheologic sau filologic, îl conduce pe cititorul atent la descoperirea unor adevărate comori liturgico-teologice, al căror conţinut permit parcurgerea şi identificarea izvoarelor biblice, precum şi modul în care acea formă literară oglindeşte experienţa vieţii ecleziale a timpului respectiv. Textul imnurilor liturgice apare, aşadar, ca o mărturie privilegiată care atestă o anumită practică a Tradiţiei creştine, consistenţa unui conţinut teologic ce reflectă viaţa comunităţii orante cu tot evantaiul ei de preocupări doctrinale, etice şi spirituale.

Obiectivul şi metoda

Obiectivul central al prezentei comunicări este acela de a constata modul în care imnologia creştină a liturgiei comunitare reflectă conţinutul de credinţă pe care aceasta îl mărturiseşte, constatând ecoul pe care proclamarea cuvântului lui Dumnezeu îl are în răspunsul concret al comunităţii. Aceasta se caracterizează prin deschiderea responsorială faţă de misterul celebrat, dimensiune ce se cristalizează în formule liturgice de o mare densitate teologică, folosindu-se de limbajul teologic al timpului.

Pentru a atinge acest obiectiv este necesar să se verifice, mai întâi de toate, în ce măsură imnul analizat se inspiră din paginile Sfintei Scripturi, care este terminologia teologică a timpului pentru a descoperi, în sfârşit, conţinutul teologic prezent în spatele formulelor literare. Cu alte cuvinte, se vor sublinia trăsăturile imaginii lui Dumnezeu Tatăl aşa cum acestea transpar din imnul *Te Deum*.

Arcul de timp asupra căruia se vor îndrepta reflecţiile noastre este perioada în care încep să se fixeze textele folosite în liturgie şi, odată cristalizate în forma scrisă, încep să circule cu mare rapiditate, fiind adoptate fără reţineri chiar şi în locurile care trădau o oarecare reţinere în faţa acestor formule eucologice, pentru a valoriza ceea ce reprezintă rodul credinţei orante a unei anumite comunităţi ecleziale.

Textul şi autorul

Imnul, scris în limba latină, are un caracter profund laudativ adresat Sfintei Treimi şi a fost atribuit de Incmarus de Reims (*De Praedestinatione,* XXIX) în secolul al IX - lea lui Ambroziu şi Augustin care l-ar fi compus împreună cu ocazia botezului acestuia din urmă. Aceasta atribuire a fost probabil indicaţia care a dat loc răspândirii rapide imnului şi aprecierii lui, pentru că se făcea astfel apel la autoritatea unanim recunoscută a celor două mari personalităţi patristice occidentale[1]. Calităţile poetice ale Sf. Ambroziu şi prestigiul teologic al Sf. Augustin au făcut în aşa fel încât această atribuire să fie de necontestat pentru o lungă perioadă de timp.

Critica textuală recentă, însă, refuză o asemenea origine. Decantând mărturia lui Incmarus de elementele legendare pe care acesta le-a introdus în descrierea sa, călugărul benedictin Dom G. Morin a fost cel dintâi care a pus sub semnul întrebării această paternitate literară, ambroziană şi augustiniană[2]. El pleacă de la faptul că acest imn liturgic, în pofida unor expresii ce par a fi împrumutate din limbajul Sf. Augustin sau al Sf. Ambroziu, a trebuit să fie redactat mult înainte de prima jumătate a secolului al VI - lea, pentru că Sf. Cezar de Arles (+ 542) şi sf. Benedict (+ 543) îl menţionează deja în *Regulile* lor. Acest cânt se prezenta astfel ca un imn care a intrat în mod comun în uzul liturgic al Breviarului monastic.

O mărturie în plus în favoarea acestei ipoteze este faptul că în celebrul *Codex* alexandrinus al Bibliei (sec. V) se găseşte, alături de *Gloria in excelsis* în limba greacă, un fragment întreg din imnul nostru. Mai mult, proza ritmică în care a fost compus imnul, neobişnuită pentru imnologia latină, a lăsat loc ipotezei conform căreia textul ar fi de origine greacă, *Te Deum* nefiind altceva decât traducerea latină a unei compoziţii liturgice greceşti. Dar din

[1] M. G. MARA. *Te Deum* în *Dizionario Patristico e di Antichita Cristiane*, Casale Monferrato. Marietti 1983, 3360.

[2] G. MORIN. *L'auteur du "Te Deum"*. Revue Benedictine 7 (1890) 151-159; *Nouvelles Recherches sur l'auteur du "Te Deum"*. Revue Benedictine 11 (1894) 49-77 şi 337-345.

examinarea filologică a conţinutului, această ipoteză a fost respinsă, rămânând la convingerea fermă că imnul a fost compus în original în limba latină. Drept urmare, autorul nu poate fi decât unul care a fost marcat de *forma mentis* a limbajului teologic latin.

Atunci cine este autorul imnului, dacă acesta a trebuit să fie redactat într-o epocă în care luptele doctrinale referitoare la Sfânta Treime şi la persoana lui Cristos erau încă foarte vii şi dezbătute, atât de devreme încât să fi putut intra în uzul liturgic comun înainte de secolul al VI - lea?

Mai multe documente au făcut ca autorul acestui imn să conducă spre Niceta de Remesiana, luând în consideraţie spusele lui Paulin de Nola care atestă preocuparea lui Niceta faţă de imnuri şi cântări liturgice (*Carm.* 17, 90)[3]. Sf. Paulin de Nola, contemporan şi prieten al Sf. Niceta de Remesiana, a compus numeroase poeme literare creştine, printre care două sunt deosebit de relevante pentru scopul acestui studiu.

În poemul XVII, Paulin afirmă că patria lui Niceta este Dacia, aproape de Skopie, provincie romană alcătuită din două regiuni majore (*Dacia ripensis* şi *Dacia mediteraneană*) care la timpul respectiv purtau această denumire. Dacia traiană, aşa cum se ştie, era deja abandonată de administraţia romană sub Aurelian din 274-276. Tot aici aflăm despre populaţiile care beneficiau de activitatea misionară desfăşurată de Niceta în regiunile nordice ale imperiului cu rezultate admirabile[4]. Pentru Paulin, Niceta era prietenul venit din regiunile îndepărtate ale imperiului, dar nu era un necunoscut pentru că face numeroase referinţe la preocuparea acestuia pentru liturgie, cânt, misiuni de evanghelizare şi aşezăminte monahale. Poemul a fost compus în 398 şi în această compoziţie literară Paulin oferă alte date istorice precise semnificative pentru contextul

[3] PAULINI NOLANI *Carmen* XVII. CSEL 3, 81-96.

[4] H. SIVAN. *Niceta's (of Remesiana) Mission and Stilicho's Illyrican Ambition. Notes on Paulinus of Nola* "Camen XVII". Revue des Etudes Augustiniennes 41 (1995) 79-90.

istoric al timpului şi al regiunii în care Niceta era episcop cu sediul la Remesiana[5], actualmente lângă oraşul Niš (Serbia).

Ca o confirmare a acestei atribuiri sunt numeroase manuscrise irlandeze care pun imnul sub paternitatea literară a Sf. Niceta şi cercetătorul benedictin amintit mai sus este de părere că, într-adevăr, concluziile sale nu au mai fost contestate.

Te Deum. Textul şi structura literară

Analizăm în cele ce urmează textul imnului *Te Deum,* structura sa literară, folosirea şi destinaţia sa în contextul liturgic în care este menţionat. Cadrul limitat al acestui studiu nu ne permite să subliniem uzul citatelor biblice pe care le conţine imnul în cauză şi nici să facem critica acestora din punctul de vedere al textului biblic. Cu toate acestea, nu putem trece cu tăcerea asupra lor pentru că imnul a fost în uzul Oficiului matutin chiar în primele organizări monastice din Occident.

Analiza structurii formale prezentă în strofele imnului ar recere o aprofundare specială şi ar fi interesantă pentru a vedea cum legile retoricii au fost valorizate de autor pentru a uşura transmiterea conţinutului.

În general, imnul prezintă strofe de lungime diferită. Prima strofă oferă cadrul global în care se vor încadra celelalte, punând accentul pe verbele finale ale fiecărui verset, *laudare, confiteri, venerari.* Strofa a II - a şi cea mai amplă este în formă de două triplete concentrate în jurul frazei care aclamă sfinţenia lui Dumnezeu, folosindu-se de textul biblic din *Is* 6,3. Strofa a III - a are un caracter profund cristologic, al cărei conţinut teologic va fi analizat ulterior. Strofa a IV - a este o concentrare de verbe care invocă mântuirea, binecuvântarea şi conducerea acelora care sunt poporul lui Dumnezeu, motivată prin acţiunea de binecuvântare a numelui său înălţată zi de zi. Ultima strofă este o secvenţă de

[5] P. FABRE. *Essai s r la chronologie de l'oevre de s. Paulin de Nole.* Paris 1948, 35-37.115; *idem., Saint Paulin de Nole et l'amitié chrétienne.* Paris 1949, 221-231.

invocare a milostivirii divine asupra celor care speră în Dumnezeu pentru a trăi departe de păcat în ziua marcată de rugăciune şi de mărturisirea lui Dumnezeu.

Gramatical, schimbarea subiectului acţiunii poate prezenta dificultăţi pentru înţelegerea imnului: de la persoana I plural, la a III-a plural, revenirea la pluralul comunitar al Bisericii sfinte, pentru ca în versetul final să se introducă subiectul la persoana I singular, dar aceasta poate fi explicată prin dorinţa de a personaliza întregul conţinut.

Dincolo de dificultăţile formale ale textului, trebuie subliniată structura în cadrul căreia se articulează conţinutul. Accentul pus pe forma imnului permite de a extrage cu o mai mare uşurinţă bogăţia conţinutului şi de a constata în acelaşi timp cum însăşi structura literară este de aşa natură încât facilitează transmiterea conţinutului, aşa cum se poate constata din dispunerea grafică, care vorbeşte de la sine.

O ultimă consideraţie referitoare la structura imnului. Se observă cursivitatea textului, marcat de un *cursus* asupra căruia se modulează forma literară. Dar scopul primar al ritmului în domeniul imnologiei nu este de natură estetică: elementul literar oferă spaţiul şi metodologia necesare pentru a încadra într-o structură liturgică accesibilă un anume text, în care Mireasa foloseşte cuvintele Mirelui ei divin.

Dar să vedem acum structura literară, ajutându-ne de sublinierile grafice:

Strofa *I:*

Te Deum *laudamus:*

Te Dominum confitemur.

Te aeternum Patrem, omnis terra *veneratur.*

Strofa a II-a:

Tibi omnes angeli,

Tibi caeli et universae potestates, incessabili voce *proclamant:*

Tibi cherubim et seraphim,

Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth!

Pleni sunt coeli et terra maiestatis gloriae tuae!

Te *gloriosus* apostolorum chorus,

Te prophetarum laudabilis numerus *laudat* exercitus.

Te martyrum candidatus [exercitus]

Te per orbem terrarum sancta *confitetur* Ecclesia,

Patrem immensae maiestatis,

venerandum tuum verum et unicum Filium

Sanctum quoque Paraclitum Spiritum.

Strofa a III *-a:*

Tu rex gloriae, Christe.

Tu Patris sempiternus es Filius.

Tu, ad liberandum suscepturus hominem, non *horruisti* Virginis uterum.

Tu, devicto mortis aculeo, *aperuisti* credentibus regna coelorum.

Tu ad dexteram Dei *sedes,* in gloria Patris. Iudex crederis esse venturus.

Strofa a IV -a:

Te ergo *quaesumus,*

tuis famulis *subveni,* quos pretioso sanguine *redemisti.*

Aeterna *fac* cum sanctis tuis gloria *numerari.*

Salvum fac populum tuum, Domine,

et *benedic* hereditati tuae;

et *rege* eos,

et *extolle* illos usque in aeternum.

Per singulos dies *benedicimus* te;

et *laudamus* nomen tuum in saeculum et in saeculum saeculi.

Strofa a V -a:

Dignare Domine, die isto sine peccato nos *custodire.*

Miserere nostri, Domine, *miserere* nostri.

Fiat misericordia tua, Domine, super nos, quemadmodum *speravimus* in te.

In te Domine, *speravi:* non *confundar* in aeternum.

După cum se poate observa, structura liturgică a acestui text se bazează pe două puncte de referință cheie ca în orice text eucologic: momentul anamnetic şi cel suplicativ. Se poate observa *o primă parte laudativă*, strofele I - III, prin care se aduce laudă Sfintei Treimi amintind mai întâi celui care aduce laudă cine este acel Dumnezeu spre care înalță rugăciunea şi după aceea ceea ce Dumnezeu a săvârşit pentru binele omului; aici, această laudă adusă lui Dumnezeu comportă o dezvoltare anamnetică de o amploare grandioasă, care accentuează dimensiunea laudativă orientată spre Dumnezeu şi, în acelaşi timp, contextualizează mai bine momentul de cerere al rugăciunii. În *a doua parte a imnului,* strofele a IV - a şi a V-a, conform structurii generale a oricărui text eucologic, este o rugăciune de cerere (*quaesumus*) pentru anumite necesități şi circumstanțe specifice, în cazul nostru ocrotirea divină pentru a nu păcătui şi mântuirea lui Dumnezeu pentru a putea aduce în fiecare zi laudă numelui său. Momentul rugăciunii de cerere reprezintă manifestarea exterioară a ceea ce doreşte mai mult cel care se roagă.

Tematici teologico-trinitare

Este cunoscut raportul strâns care există între *lex orandi* şi *lex credendi*. Din această perspectivă vom verifica în ce măsură conţinutul rugăciunii poate fi pentru noi un semn al credinţei care stă la baza momentului liturgic ţinând cont de articularea tematică a sintezei teologice.

În contextul acestui studiu vom considera în mod deosebit câteva trăsături teologice care poartă amprenta trinitară a imnului *Te Deum*: realitatea unei rugăciuni trinitare şi contextul ei laudativ, fizionomia teologică a lui Dumnezeu Tatăl aşa cum emerge ea din versetele imnului, dimensiunea şi terminologia cristologică a acestui cânt liturgic precum şi raportul stabilit între Dumnezeu şi comunitatea orantă.

Rugăciunea trinitară

Rugăciunea creştină trebuie să fie întotdeauna adresată lui Dumnezeu Tatăl dar asemblea liturgică invocă mijlocirea Fiului pentru ca, în Duhul Sfânt, să-şi îndeplinească dimensiunea ei sacerdotală şi să obţină ceea ce îşi doreşte mai mult de la izvorul oricărui bine autentic.

Imnul *Te Deum* este o mărturie evidentă a dimensiunii trinitare a rugăciunii creştine. Chiar dacă nu este în mod explicit o mărturisire de credinţă, folosind categoriile unui tratat special de teologie, totuşi, asemblea mărturiseşte în mod implicit propria credinţă recunoscând pe Dumnezeu ca Tată, Fiu şi Duh Sfânt, făcând uz de o terminologie care încearcă să exprime unele elemente referitoare la Dumnezeu în el însuşi şi la Dumnezeu în raport cu adunarea eclezială.

Trăsăturile lui Dumnezeu Tatăl

Dumnezeu Tatăl este invocat frecvent cu termenul *Domine*, uneori cu *Deus*; dar imnul nu se mulţumeşte cu termenul suficient de semnificativ la nivel lingvistic şi salvific, ci amplifică imaginea

lui Dumnezeu cu alte expresii similare, care, considerate împreună, ne oferă un cadru mai precis.

Prima trăsătură subliniată de textul imnului este cea care se referă la *eternitatea paternităţii* lui Dumnezeu Tatăl. Dumnezeu este Tată din veşnicie, nu poate să nu fie Tată întru cât din veşnicie el are un Fiu. Paternitatea sa veşnică presupune în mod implicit naşterea Fiului din veşnicie. Niciodată Tatăl nu a fost fără Fiul său, iar Fiul a fost Fiu din veşnicie. Nu a existat nici un moment în care Dumnezeu să nu fi fost Tată. Fiul nu a început niciodată să existe, ci este *dintotdeauna* Fiul Tatălui. Spre Dumnezeu Tatăl se îndreaptă veneraţia întregului pământ.

Încă din primele versete transpare convingerea că Dumnezeu este Cel Sfânt prin excelenţă. Spre el se înalţă cântul care proclamă *sfinţenia sa*: al celor din ceruri şi al celor de pe pământ. Îngerii, cerurile, tăriile cereşti, heruvimii şi serafimii aclamă neîncetat sfinţenia lui Dumnezeu. Eternitatea paternităţii sale este marcată de sfinţenia sa, şi imnul nu ezită să facă apel la textul viziunii profetului Isaia (6,3) în care profetul, prosternat cu faţa la pământ în templul Domnului, aude cântul de laudă pe care heruvimii îl adresează sfinţeniei lui Dumnezeu, Cel de trei ori sfânt. Şi nu este exclus ca asupra textului din *Is* 6,3 autorul imnului să arunce şi un fascicol de lumină trinitară, plecând de la tripla insistenţă asupra termenului *sanctus* atribuit realităţii lui Dumnezeu.

Dar nu numai creaturile cereşti adresează imnul lor sfinţeniei lui Dumnezeu, ci şi cei care pe pământ au experimentat măreţia slavei sale de nedescris: apostolii, profeţii, martirii, laudă neîncetat sfinţenia celui care i-a facut părtaşi de atributul cel mai marcant al lui Dumnezeu, sfinţenia sa. Aşadar, Dumnezeu este Tată din veşnicie, iar paternitatea sa este strâns legată de sfinţenia sa.

Pe Cel sfânt prin excelenţă, Biserica sfântă îl recunoaşte ca pe izvorul sfinţeniei ei şi îl mărturiseşte ca pe Tatăl măreţiei de necuprins împreună cu singurul şi adevăratul său Fiu, şi împreună cu Duhul cel Sfânt, Mângâietorul. Mărturisirea credinţei sfintei

Biserici nu poate să nu fie trinitară, chiar dacă ea se adresează în primul rând lui Dumnezeu Tatăl.

Iată, aşadar, cum este văzut Dumnezeu Tatăl în termenii imnului: *Pater aeternus, Sanctus, Pater immensae maiestatis,* centrul mărturisirii Bisericii. Aceşti termeni sunt folosiţi pentru a exprima realitatea indicibilă a lui Dumnezeu considerat în sfinţenia sa de nedescris şi, deci, ca izvorul oricărei sfinţenii; este considerat dincolo de timp, pentru a fi invocat în timp; Cel care transcende timpul, pentru a fi prezent în orice timp. Realitatea lui transcedentă, pătrunsă de sfinţenie, este aşadar considerată în referinţă directă la paternitatea lui Dumnezeu.

Conţinutul cristologic

Strofa cristologică debutează într-o continuitate terminologică ce pune în primul plan slava Fiului. Dacă Dumnezeu Tatăl este Tatăl măreţiei de nedescris, de a cărui slavă sunt copleşite cerul şi pământul, atunci şi Fiul Tatălui este părtaş la gloria realităţii transcendete a lui Dumnezeu Tatăl. Fiul, numit în termenul salvific de Fiu întrupat care şi-a dobândit titlul de glorie, este numit acum *Regele slavei, Cristos.*

Dacă Dumnezeu este Tată din veşnicie, nu a fost privat de Fiul său nicicând, atunci şi Fiul este Fiul Tatălui din veşnicie, *sempiternus Filius Patris.*

De la planul realităţii lui Dumnezeu în el însuşi se realizează trecerea la ceea ce Dumnezeu Tatăl săvârşeşte în planul salvific al economiei sale veşnice prin Fiul său. Rămânând Fiul veşnic al Tatălui, El nu a dispreţuit sânul Fecioarei, ci pentru a-l elibera pe om, a luat natura acestuia şi învingând boldul morţii, a deschis Împărăţia Cerurilor tuturor celor care cred în el. Avem astfel un rezumat sumar al operei de răscumpărare, prezentată în termeni de eliberare. Prin lucrarea sa mântuitoare, Fiul şi-a dobândit un popor, care devine poporul *său,* moştenirea sa. Acum Fiul întrupat şi înviat stă la dreapta lui Dumnezeu, în slava Tatălui său, de unde va veni ca judecător.

În această optică, Fiul veşnic al Tatălui este considerat în funcţia sa salvifică ce duce la îndeplinire planul mântuirii Tatălui de a-i elibera pe oameni de apăsarea morţii. Pe Dumnezeul cel nevăzut, Fiul l-a făcut cunoscut prin opera sa salvifică. Şi astfel, paternitatea lui Dumnezeu este pentru omul care crede un titlu salvific, "economic", realizat concret de Fiul său întrupat. Pentru cel care nu primeşte darul mântuirii, Dumnezeu rămâne un *Deus absconditus,* care nu poartă trăsăturile unui tată. *Pe Dumnezeu, nimeni nu l-a văzut vreodată, ci Fiul său, el ni l-a făcut cunoscut* (*In* 1, 18).

Deşi imnul este pătruns de lauda adusă lui Dumnezeu Tatăl, se face apel la mijlocirea şi la funcţia salvifică a Fiului pentru ca cei eliberaţi prin *sângele său preţios* să fie susţinuţi pentru a ajunge cu toţii în slava sfinţilor săi care se bucură deja de slava lui Dumnezeu pentru totdeauna.

Milostivirea lui Dumnezeu, recunoscut ca Tată

După ce s-a adus laudă Fiului lui Dumnezeu Tatăl, Cristos, acum imnul încheie rugăciunea de laudă cu o secvenţă care invocă milostivirea lui Dumnezeu Tatăl. Spre el se îndreaptă rugăciunea, prin Fiul.

Ultima strofă este constituită dintr-o însumare de referinţe biblice în care asemblea orantă se foloseşte de cuvântul revelat pentru a adresa maiestăţii dumnezeieşti cererile ei. Sunt citaţi pe rând Psalmii 27,9 şi 32,22 în care se invocă milostivirea lui Dumnezeu asupra celor care se recunosc ca popor al său, moştenirea sa, poporul pe care i l-a dobândit Fiul său.

Dacă între atributele folosite de imn pentru a se adresa lui Dumnezeu Tatăl, nu întâlnim termenul *misericors,* găsim totuşi convingerea că Dumnezeu Tatăl este izvorul milostivirii. Termenul *misericordia* trimite la manifestarea iubirii sale, atitudine care caracterizează prezenţa şi lucrarea lui Dumnezeu. Invocarea milostivirii lui Dumnezeu este raportată la referinţa biblică ce se include în contextul alianţei, în care Dumnezeu îşi alege un popor pentru a

fi poporul *său* (*Ex* 34,6), alianţă reînnoită după păcatul poporului. Teama ca noua alianţă cu Dumnezeu, încheiată prin sângele preţios al Fiului său, să nu fie distrusă de opera păcatului îl determină pe autor şi pe cel care se roagă să invoce ocrotirea lui Dumnezeu pentru a nu fi lăsat singur în lupta împotriva păcatului distrugător. *Dignare, Domine, die isto sine peccato nos custodire*. În fiecare zi este reînnoită această cerere pentru ca maiestatea lui Dumnezeu, Cel de trei ori sfânt, să nu fie îndepărtată de lucrarea pustiitoare a păcatului.

Consecinţa conştiinţei că Dumnezeu este cel sfânt prin excelenţă este acum concretizată în invocarea ajutorului său dumnezeiesc pentru ca cel care îi aduce cântare de laudă să nu cadă pradă păcatului. Conştiinţa sfinţeniei lui Dumnezeu şi conştiinţa păcatului omului, transendenţă şi creaturalitate, Dumnezeu şi om, iată care sunt binomurile care încheie şi rezumă întregul conţinut al imnului laudativ *Te Deum.* Cu cât omul se apropie mai mult de Dumnezeu cu atât mai mult îi simte sfinţenia şi, în acelaşi timp, se cunoaşte pe sine ca greşitor şi păcătos. De aici, necesitatea ca orice cântare de laudă adusă transcendenţei lui Dumnezeu să se încheie prin invocarea milostivirii sale.

Concluzii

Dacă este adevărat că literatura patristică poate fi comparată, cu *jurnalul intim al sufletului pe care Biserica l-a scris în adolescenţa ei, pe când avea şaptesprezece ani, adică în adolescenţa ei spirituală* (H. Urs von Baltasar)[6], atunci trebuie să aprofundăm caracteristicile ei, nu în sensul material al cuvântului, ci pentru a-i dezvălui spiritul care a constituit atmosfera bogată a acestui arc de timp.

Când deveneau creştini, sfinţii Părinţi ştiau că legea supremă a credinţei Bisericii este *lex orandi*. Liturgia se prezenta astfel contextul primar în care se păstra şi se aprofunda *depositum fidei.* În acest sens, imnul *Te Deum* mărturiseşte că asemblea liturgică, adunată pentru a celebra maiestatea de necuprins a lui Dumnezeu,

[6] Cf. A. ORAZZO. *I Padri della Chiesa e la teologia.* San Paolo 1995, 10.

este vehicolul care transmite conţinutul de credinţă. Când vor să aprofundeze şi să transmită credinţa, ei o fac în contextul eclezial al celebrării misterului prin excelenţă. Dacă am putea preciza mai bine, am spune că ei *mai întâi se roagă şi după aceea cred,* altfel spus, cred aşa cum se roagă. A recupera dimensiunea celebrativă a credinţei: iată care ar fi concluzia finală în urma analizării imnului *Te Deum.* Trăsăturile lui Dumnezeu noi le căutăm în tratate, uneori aride, dar El ni le descoperă cu precădere în rugăciune.

Pr. Adrian DANCĂ

Riassunto

Il periodo patristico si presenta come un tempo particolarmente ricco di esperienze ecclesiali in diversi ambiti. Tra questi, spicca quello dell'innologia liturgica in cui si trovano numerosi elementi teologici. In questo senso, l'inno *Te Deum,* attribuito a Niceta di Remesiana, ha raggiunto una difusione assai ampia a causa della sua bellezza letteraria e della sua ricchezza teologica.

Il presente studio si prefigge di esaminare i tratti teologici della figura di Dio Padre. Dopo un'analisi del testo e della sua struttura letteraria, che rivela la sua impronta trinitaria, si sono sottolineate le tematiche maggiori di carattere teologico e trinitaria. L'eternità della paternità di Dio Padre nell'inno va di pari passo con la sua santità indicibile che si ispira alla triplice acclamazione presente nel testo profetico di *Is* 6,3. In seguito si preso in esame le caratteristiche cristologiche, sufficientemente ampie per collocare la redazione dell'inno nel periodo del dibattito cristologico che va tra il primo e il secondo concilio di Nicea, e così si spiega anche la pneumatologia incipiente.

La parte finale dell'inno mette in risalto la misericordia di Dio Padre e su questo argomento lo studio si soffermato più a lungo, perché la misericordia divina scaturisce dalla sua santit, così sentita dall'autore di questo componimento letterario.